

O delu arhivov in zborovanjih

Trideset let Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici

Pokrajinski arhiv v Novi Gorici praznuje letos 30-letnico svojega obstoja. Zgodovina arhivske službe na Goriškem je sicer bistveno daljša. Če se omejimo zgolj na povojno obdobje, je najprej treba omeniti referenta za arhive in kulturne vrednosti pri okrajnem izvršnem narodnoosvobodilnem odboru za Goriško, ki je začel z delom maja 1945. Skrb za varstvo arhivalij je nato prevzel leta 1952 ustanovljeni Okrajni muzej in arhiv, vendar arhivska dejavnost v okviru muzeja nikoli ni prav zaživela. Zato je v letih od 1966 do 1972 arhivsko službo na severnem Primorskem izvajal Arhiv Slovenije iz Ljubljane. Ta je nekatere manj zahtevne naloge varstva, zlasti pa sprotno prevzemanje arhivskega gradiva od ustvarjalcev prepuščal na novo ustanovljenemu arhivskemu oddelku pri skupščini občine Nova Gorica. Ta in pozneje ustanovljeni arhiv kot njegov naslednik sta naslednjih dvajset let domovala v kletnih prostorih občine in sodišča. Ti pa niso bili primerna rešitev, kar se je pokazalo ob poplavi leta 1983. Prizadevanja predvsem lokalnih oblasti in nekaterih krogov v arhivski stroki so novembra leta 1971 končno privedla do sklepa občine Nova Gorica, da se za naloge varstva arhivskega gradiva na območju treh severnoprimorskih občin ustanovi samostojni zavod, sprva poimenovan Primorski, kmalu nato pa Pokrajinski arhiv v Novi Gorici. V naslednjih desetletjih se je postopno kadrovsko okreplil in danes za približno 2300 tekočih metrov gradiva skrbi devet strokovnih delavcev; ti skrbijo za vse strokovne postopke, od prevzema do uporabe. Leta 1987 se je arhiv vselil v novo, po ustreznih standardih varstva zgrajeno stavbo, potem ko je bilo v katastrofalni poplavi jeseni 1983 v kleti občinske zgradbe poškodovano veliko arhivskega gradiva.

Gradivo, ki ga hrani novogoriški arhiv, je mlajšega izvora, saj so starejši dokumenti javne uprave in služb iz časov Avstrije in Italije večinoma ostali onkraj državne meje, v nekdanjih upravnih središčih. Najstarejši dokument je sicer iz let 1501-1505, vendar je to žal povsem osamljen primer. Tudi dokumenti iz 17. stoletja so le posamezni. Za naslednja stoletja velja, da je gradiva postopno vedno več, vendar lahko o večji količini govorimo šele za obdobje 20. stoletja. To zlasti velja za čas po letu 1945, ki obsega približno 80 odstotkov vseh arhivalij.

Arhivski fondi in zbirke se delijo v več skupin: uprava pred letom 1945 in po njem, pravosodje, gospodarstvo in bančništvo, vzgoja in izobraževanje, kultura, znanost, šport, zdravstvo in sociala, politične stranke in družbenopolitične organizacije, društva, zemljiška gospodarstva, osebni fondi, zbirke fotografij, razglednic, filmov, mikrofilmov in zvočnih zapisov.

Slavnostno odprtje arhivske zgradbe v Novi Gorici, 8. maja 1987

Uporaba arhivskega gradiva je namenjena za različne potrebe oziroma namene, pri tem naj zlasti poudarim našo izobraževalno dejavnost, saj k nam zahaja veliko šolske mladine – bodisi kot mladi raziskovalci, ali pa obiskujejo naše predstavitve v okviru rednega šolskega pouka. Tudi uporaba za upravne namene je precejšnja, saj smo v zadnjem letu prejeli skoraj tisoč vlog in izdali preko šesto ustreznih potrdil.

Trideseto obletnico ustanovitve našega arhiva smo zaznamovali v juniju z izdajo zbornika. Poleg spominskih prispevkov zlasti tistih, ki so sodelovali pri razvoju arhivske službe in ustanavljanju arhiva, je v njem v besedi in sliki predstavljeno tridesetletno obdobje delovanja arhiva. Tretji, osrednji vsebinski sklop sestavljajo strokovni članki, napisani na podlagi obdelave arhivskega gradiva o temah, ki so si jih avtorji, arhivisti, izbrali poljubno, po svoji presoji.

Drago Trpin

Preselitev arhivskega gradiva v Pokrajinskem arhivu Maribor

Arhiv v Mariboru je imel neprimerne prostore za arhivska skladišča, ki so bila na lokacijah zunaj arhiva. Inšpektor za kulturno dediščino nam je postavil rok decembra 2001, do katerega si moramo pridobiti primernejše prostore.

V vročem poletju smo začeli iskanje primernih prostorov za 5500 t.m. arhivskega gradiva, ki je bilo hranjeno v neprimernih prostorih in jih je bilo zato treba izprazniti. Prostore smo skupaj z Mestno občino Maribor iskali že daljše obdobje. Ponujali so nam

večidel manj primerne, oziroma neprimerne prostore. Pri nekaterih predlogih je bilo nerealno, da bi jih v kratkem obdobju obnovili, mi pa smo za preselitev gradiva imeli na razpolago le še dobre štiri mesece. Končno smo na svojo pobudo našli primerne prostore v Jadranski ulici 27. V mesecih avgustu in septembru smo pridobili vse predračune za selitev in sklenili najemno pogodbo za skladišče na novi lokaciji. Nekaj zapletov je bilo pri odpovedi za neprimerne prostore v dosedanjih skladiščih. Četudi smo skupaj z Mestno občino Maribor iskali primerne prostore, je komisija za gospodarjenje z občinskim premoženjem od nas zahtevala enoletni odpovedni rok. Po posredovanju tako na ministrstvu kot tudi pri županu smo našli za nas ustrezen dogovor. Predračunov, ki smo jih poslali za selitev, nam niso odobrili. Selitve v našem arhivu nismo načrtovali, saj smo dobili odločbo inšpektorja za kulturno dediščino po oddanih planih za leto 2001.

Odločili smo se, da bomo manjkajoča sredstva za selitev nadomestili s svojim delom in organiziranjem prostovoljnega dela.

V začetku oktobra smo začeli selitev. Za pomoč pri selitvi gradiva smo v dnevnikih objavili precej vabil, ta pa so bila kar odmevna. Posamezniki in institucije so se začeli prijavljati. Med prvimi sta nam obljubili sodelovanje pri selitvi Mariborska knjižnica in Območna organizacija RK Maribor. Ta nam je v celotnem obdobju selitve pošiljala vsak dan tri ali štiri fante, ki so pri njih opravljali civilno službo vojaškega roka. Prav tako so iz Mariborske knjižnice prvih devet dni selitve prihajali trije zaposleni.

Selitve so se udeležili tudi študentje: 18. oktobra prvi letnik Pravne fakultete (140 študentov), 22. in 29. oktobra študentje četrtega letnika Pedagoške fakultete – zgodovina –, 24. oktobra študentje prvega letnika Pedagoške fakultete – zgodovina – in 26. oktobra študentje tretjega letnika Pedagoške fakultete – zgodovina. Spremljali so jih profesorji: mag. Borut Holcman – asistent na Pravni fakulteti –, s Pedagoške fakultete – oddelek za zgodovino – pa dr. Darko Friš, dr. Andrej Hozjan in dr. Dragan Potočnik.

Prostovoljci selijo arhivsko gradivo v Pokrajinskem arhivu Maribor, 2002. PAM, Poa 12-5, inv. 10765

"Živa veriga", selitev gradiva v Pokrajinskem arhivu Maribor, 2002. PAM, Poa 12-12, inv. 10772

Od srednješolcev so se selitve udeležili dijaki Srednje ekonomske šole: 25. oktobra in 6. novembra. Ob njihovi pomoči smo preselili vse gradbene načrte, ki so v plastičnih tulcih in plastičnih vrečkah za načrte. Tudi te dijake so spremljali profesorji pod vodstvom prof. Danice Žuraj. 5. novembra so pri selitvi sodelovali slušatelji Višje strokovne šole na Dobi, ki jih je vodila prof. Brigita Kolarič.

Vsem, ki so prišli pomagat pri selitvi arhivskega gradiva, smo postregli s sendvičem in kozarcem soka ali čaja.

Poleg organiziranih skupin in posameznikov smo pri selitvi sodelovali delavci iz arhiva. Vse dni selitve je bil voznik kombija arhiva Edo Harb, v skladišču na Jadranski cesti, kamor smo gradivo selili, je delo vodil Srečko Starčevič, v skladiščih na Glavnem trgu 17b in na Vojašniškem trgu pa je nalaganje gradiva usklajeval Jože Lačen.

Skladišče na Glavnem trgu 17b je bilo v kleti, ki je imela dostop s tovornim dvigalom ali pa po stopnicah do podzemnih garaž, kjer smo gradivo nakladali v vozila. Zaradi nizkega dovoza v podzemno garažo smo gradivo lahko prevažali na drugo lokacijo le s kombiji. Na lokaciji Vojašniški trg je bilo gradivo v pritličju in prvem nadstropju.

Gradivo smo selili iz Glavnega trga 17b ob pomoči študentov v "živi verigi", pri čemer smo si gradivo podajali iz roke v roko do kombija. Kadar nas je bilo za verigo premalo, smo gradivo nalagali na transportne vozičke in palete ter ga z dvigalom prevažali iz kleti do podzemnega parkirišča, kjer smo ga naložili v kombije. Iz skladišča na Vojašniškem trgu smo gradivo selili s podajanjem iz roke v roko, ob lepem vremenu pa smo pri selitvi iz višjih prostorov uporabljali gasilsko ponjavo, po kateri smo spuščali gradivo.

Skupaj z arhivskim gradivom smo morali preseliti tudi opremo za skladišče – tako pomične kot tudi klasične arhivske police. To delo je opravilo podjetje TIM iz Maribora. V skladišče na novi lokaciji so naprej postavili tisoč metrov novih polic. Na te police smo preselili tisoč metrov gradiva. Ko smo spraznili police v starih skladiščih, so jih delavci demontirali, prepeljali

Pogled na preseljeno gradivo v novem skladišču Pokrajinskega arhiva Maribor, 2002. PAM, Poa 23-19, inv. 10934

na novo lokacijo in jih v novem skladišču postavili. Tako je sočasno potekala selitev opreme in gradiva.

Delo in morebitne zaplete smo vsak dan koordinirali. Vsak dan je pri selitvi poleg navedenih sodelovalo še pet ali šest delavcev arhiva. Ker nam ni bilo zagotovljeno dovolj sredstev za selitev, smo imeli le eno zaposlitev prek Študentskega servisa.

Selitev smo opravili s kombijem arhiva in kombijem, ki smo ga najeli po najugodnejši ponudbi za selitev, skupaj z voznikom, ki je pomagal pri selitvi. S prevozom je sodelovala tudi Območna organizacija RK Maribor, trikrat pa smo pri prevoznem podjetju za nekaj ur najeli dodaten kombi.

Selitev gradiva smo uradno začeli v torek, 9. oktobra in jo končali v torek, 13. novembra. Ob dnevih, ko ni bilo organiziranih skupin, je pri selitvi sodelovalo povprečno štirinajst ljudi. Tako je bilo vsak dan opravljeno povprečno 98 delovnih ur. Selitev smo opravili v dvajsetih delovnih dneh, kar je skupaj 1960 delovnih ur. K temu pa moramo prišteti še vse ure, ko so pri selitvi sodelovale skupine, ki so skupno opravile približno 900 delovnih ur. Nekaj ur so prispevali tudi posamezniki, ki so se udeležili selitve gradiva. Nekaj časa smo porabili za prevoz predalčnikov, kartotečnih omar in pohištva z obeh dosedanjih skladiščnih prostorov na novo lokacijo.

Zaposleni iz arhiva smo bili udeleženi pri selitvi približno tisoč delovnih ur. Vsi smo pri selitvi sodelovali približno z enakim številom ur. Delo pri selitvi smo imeli za samoumevno, ker nam ministrstvo ni za-

gotovilo dovolj sredstev, da bi za selitev najeli delavce za to fizično naporno delo.

V stroške selitve smo vključili tudi najnujnejšo opremo, ki je potrebna, da bo skladišče lahko začelo delovati.

Arhivska zakonodaja predvideva, da so za ustanovitev arhiva potrebni primerni prostori in kader. K primernim prostorom sodijo tudi arhivska skladišča. Ob ustanovitvi arhivov so bili ti minimalni standardi zagotovljeni. Delovni prostori so zagotovljeni, saj se zaposlovanje v arhivih ne povečuje, vsak arhiv pa mora sam reševati prostorsko problematiko. Tako so arhivska skladišča, ki jih arhivi najemajo za reševanje prostorske problematike, grajena nenamensko. Navadno izpolnjujejo le minimalne standarde za hranjenje arhivskega gradiva.

Najemnina za skladišča je tako visoka, kot bi bil najem kredita za odkup skladiščnih prostorov ali za novogradnjo namensko grajenega skladišča, ki bi ga gradili na klimatsko in prostorsko najugodnejši lokaciji.

Podobno rešitev za financiranje si zamišljamo, ko načrtujemo zgraditi prizidek k arhivu tako za delovne kot skladiščne prostore. Denarja v enem proračunskem obdobju ne bo dovolj za celotno gradnjo, z dobro organizirano etapno zidavo pa bi lahko postopno nadomestili sedanje najemne skladiščne prostore.

Slavica Tovšak